

नागहन्त्री स्त्री नागान् सर्पान् हन्ति तच् छीप् । १ वन्या-
कर्कश्याम् राजनि० । २ सर्पगजयोर्हन्तरि लि० ।
नागाख्य पु० नागेति आख्या यस्य । नागकेसरे लि० ।
नागाञ्जला स्त्री नागस्याञ्जलिवत् । नागवटौ जटाधरः ।
नागाञ्जना स्त्री नागस्याञ्जनं यत् । १ नागयञ्चा २ हस्तिन्याञ्च
मेदि० । [रधिपमाले च । नागाधिराजादयोऽप्यत्र ।
नागाधिप पु० इत० । १ अन्नले नागे हेमच० । २ गजसर्पयो-
नागानन पु० नागस्येवाननमस्य । गजानने गणेशे ।
नागास्तक इत० । १ मरुते क्रमेण सर्पगजयोरस्तके २ मयूरे
३ शिंहे च । [नाटकभेदे ।
नागानन्द पु० नामानामानन्दो वर्यो यस्य । श्रीहर्मप्रणीते
नागाराति पु० नागस्य सर्पसारातिः १ वन्याकर्कश्याम् राजनि०
२ शिंहे ३ मरुते ४ मयूरे च । नागारिप्रभृतयोऽप्येषु ।
नागार्जुनीय पु० नामच अर्जुनश्च तो अर्धकृत्य कृतोपनयः
“इन्द्राक्षः” पा० ६ । नागार्जुनाधिकारेण कृते काव्यभेदे
इत्याख्यायिकात्वात् वा लुक् । नागार्जुन तत्पार्थ । ।
नागालावू स्त्री नागः नागकुलम् इवालावूः । गजकुलमाका-
रायां तन्त्रग्राम् राजनि० । [२ मयूरे ३ शिंहे च ।
नागाशन न० नामान् अश्नाति अश-ल्लु । मरुते हारा० ।
नागाङ्ग पु० नागेन युक्ताङ्गा यस्य । हस्तिनापुरे । नागा-
ङ्गवादयोऽप्यत्र लि० । [वत्सण्यायाम् राजनि० ।
नागाङ्गा स्त्री नागं नामकेसरमाङ्गयते अङ्गते आ+ङ्गे-क ।
नागिन् पु० नागो भूषणत्वे नाख्यस्य इति । सर्पभूषणे शिवे
“नागोपवीतितं नगनं नागिनमग्निवर्चसम्” हरिवं०
२७६ अ० ।
नागेन्द्र पु० नाग इन्द्र इव ऋतत्वात् उपमितस० । १ ऐरा-
वत २ शेषादिनागे च । “नागेन्द्रहस्तस्त्रि कर्कशत्वात्”
कुमा० । “कुर्वेन नागेन्द्रमिवेन्द्रवाहनम्” भाषः ।
नागीश पु० इत० । १ अन्नले शेषनागे । पाणिगिव्याकरण-
भाष्यविवरणादिपुस्तकारके २ विहङ्गेदे “नागेशमङ्गुलसुते
बधुमन्देन्दुशेखरम्” । ३ शिवविष्णुभेदे न० नागेन्द्रोऽप्यत्र
विष्णुपु० उक्ते तच्चिकटस्थे ४ तीर्थभेदे न० ।
नागोद(र) न० नाग इवोदर यस्यत् पृथोऽकारस्य शोषः ।
उदरलाघे हेमच० । इतः तत्पार्थ हारा० । सुश्रुतोक्ते
२ गर्भिण्या गर्भोपद्रवभेदे च “शुक्रशोषितं वायुर्गर्भि-
प्रपञ्चमवक्रान्तीवमाध्यापयन्मुहुर तत्कदाचिदुदङ्मुखो-
पयान्” मेमेषापपुस्ततर्पति भाषणे । तमेव कदाचित्
प्रवीयमानं नागोदरविशालाङ्गलावितीवत् प्रतीकारः”

नागोद्दे न० सरस्वतीनदीप्रकाशस्यानभेदरूपे तीर्थभेदे “गच्छ-
त्यन्तर्हिता यत्त मेरुपृष्ठे सरस्वती । चमसे च शिवोज्जोदे
नागोद्दे च दृश्यते । नागोद्दे नरः स्नात्वा नागलो-
कमवाप्नुवात्” भा० व० ८२ अ० ।
नाचिक पु० विश्वावित्पुत्रभेदे “अराणिर्नाचिकश्चैव” भा०
अतु० ४ अ० विश्वावित्पुत्रोक्तौ ।
नाचिकेत पु० नाचिकेत्यन्तर्धाने १ अन्नले २ कर्मभेदे ३ तदुपा-
ख्याने च । त्रिकाण्डे नाचिकेतुरिति पाठः विपिक-
रप्रमादजनतः नाचिकेत इत्येव पाठः सुत्यादिसंवादी ।
नाचिकेतोपाख्यानञ्च भा० अतु० ७१ अ० आदौ दृश्यम् ।
नाचीन पु० दक्षिणस्थे १ देशभेदे २ तन्त्रुमे च “नाचीनानवु-
कांचेव” भा० व० १० अ० सङ्घदेवदक्षिणदिग्विजये ।
नाट पु० नट-घञ् । १ नृत्ये २ कर्णाटदेशे च शब्दरत्ना०
नाटकं लि० नट-घञ् । १ नर्तके स्त्रियां टाप् । कामाख्या
पर्वतान्तिकस्थे २ पर्वतभेदे । “ऐशान्यां नाटके शैवे
शङ्करस्य महात्मनम् । नित्यं वसति तत्रेश्वरद्वीपा तु
पार्वती” काविकापु० । ३ दृश्यकाव्यरूपे रूपकभेदे न० ।
तद्भेदलक्षणदिकं सा० द० उक्तं यथा
“नाटकमय प्रकरणम् भाष्यव्यायोगसमयकारटिमाः ।
रैहास्तगाङ्गयोयः प्रहसनमिति रूपकाणि दय । किञ्च,
“नाटिकां लोटकं गोषो सङ्कतं नाट्यरासकम् । प्रस्थानो-
च्चाप्यकाव्यानि प्रेक्षणं रासकं तथा । संवापकं श्री-
गदितं शिल्पकञ्च विद्यासिका । दुर्मेक्षिका प्रकरणो
हृत्प्रीयो नाचिकेति च । अष्टादश प्राङ्मुखरूपकाणि
अपीमिषः । विना विशेषं सर्वेषां लक्षणं नाटकवन्मतम्” ।
सर्वेषां प्रकरणमिदं रूपकाणां नाटिकाद्युपलक्षणमात्रम् ।
तत्र । “नाटकं ख्यातवत्” स्यात् पञ्चमन्त्रिसमन्वितम् ।
विद्यासङ्गादिगुणवद्भुक्तं नानाविभूतिभिः । सुख-
दुःखसङ्गति नानारसनिर्नरम् । पञ्चादिका दय-
परास्तलाङ्गाः परिकीर्तिताः । प्रख्यातवंशो राज-
विधीरोदात्तः प्रतापवान् । दिव्योऽथ दिव्यादिव्यो
वा गुणवाचायको मतः । एक एव भवेदङ्गी शृङ्गारो
वीर एव वा । अङ्गमन्ये रसाः सर्वे कार्यनिर्वहणेऽङ्गु-
तम् । चत्वारः पञ्च वा सुख्याः कार्यव्याघ्रतपूषाः ।
गोपुष्पापसमागन्तु वन्धनं तस्य कीर्तितम्” । “देवतानां
ननुष्याणां राणां लोके महात्मनाम् । पूर्ववृत्तातुचारतं
प्रख्यातोदात्तनायकम् । प्रवेशकविनिष्कम्पादिभिः सन्धि-
भिरन्वितम् । इतिहासकथोद्भूतं सुखदुःखद्वै-